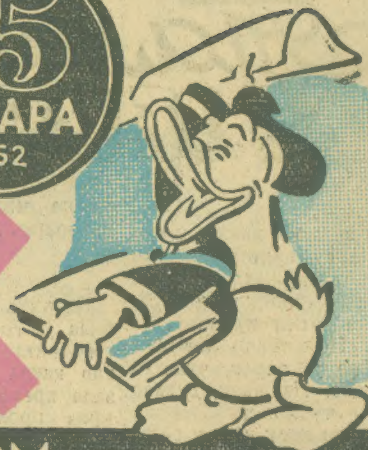
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

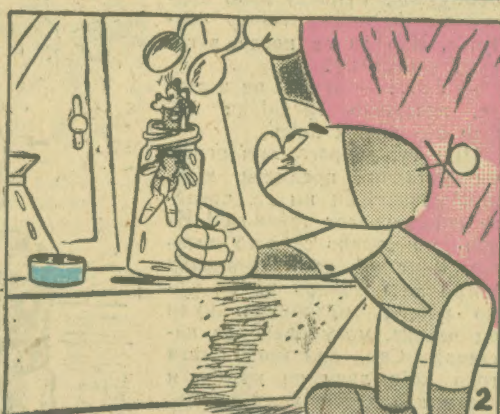
Година XVII — Број 165 — Субота, 26 фебруар 1955

Мики и Шиља као истраживачи

20

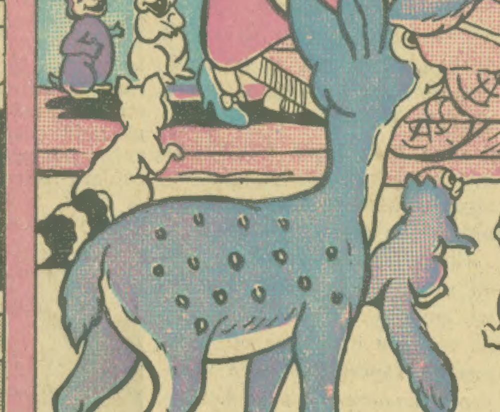

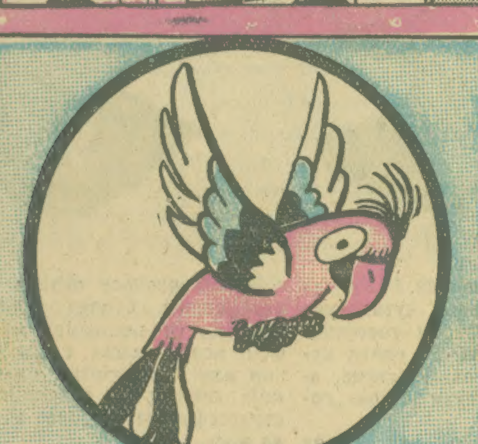

П. ЛОР

Тамо где је време стало...

(2)

Чим се поново нашао у колима, која су пуном брзином одмах кренула натраг према Бироу, Кент опипа најпре себи пулс, а затим принесе руку челу. Није било никакве сумње: био је здрав, чула га нису варала. Па ипак, осећао се некако чудно и збуњено. Не, ту нешто ипак није у реду.

У Шефовој канцеларији, у коју су га одмах увели, дочекао га је најпре Масонов испитивачки поглед. И док је Кент причао о свом сусрету с Дороти и њеним необичним упутствима како да дође до Далмеца, Масонове продорне очи нису се скидале с његовог лица. Ниједном речју Кент није поменуо маче и изванредно младалачки изглед своје другарице из детињства. Јер, он је знао да је и оно што је испричао сасвим довољно да се Шеф разбесни.

— Да вас не познајем тако добро, Рајдере, поверовао бих да сте пијани. Ђаволове Шарке! Никад нисам чуо за ту планину. Просто не знам шта да мислим. Али, наш положај сваког дана постаје све критичнији, тако да не смемо ништа да пропустимо. Иако све ово што сте испричали изгледа немогућно, ипак морамо покушати да дођемо у везу с Далмецом. Наредићу да вам се стави на располагање авион, тако да одмах можете кренути. Јавите нам се што пре будете могли.

Кент се без речи диже и пође вратима. Ухвативши кваку, он се окрете да још једном поздрави шефа и његов поглед сукоби се с Масоновим.

— Због чега ме тај човек тако упорно гледа? — питао се Кент кад се нашао на улици. Али, чуђење због Масоновог понашања брзо потиснуше мисли на претстојеће путовање.

II

Планина Ђаволове Шарке била је гола, сунцем спржена стеновита громада, која се, као каква џиновска грба, дизала према небу. Нагнувши се кроз прозор своје пилотске кабине, Кент Рајдер је посматрао пусти предео испод себе. Једини знак живота били су ретки кактуси и неко бодљикаво жбуње. Било је већ десет часова пре подне и он се налазио тачно на педесет миља југозападно од напуштеног града Брокен Поинта, а ипак од Далмеца — или ма каквог другог живог бића — није било ни трага ни гласа.

— Дороти ме је једноставно насамарила, — гунђао је он бесно, посматрајући голо стење које се пружало свуда наоколо. — Имао сам право кад сам помислио да у њеној глави није све у реду. Тако ми и треба! Морао сам знати да не говори истину. Намерно или не, тек она није...

У том тренутку далеко на истоку указа се једна бела тачка, која је била готово на истој висини као и његов авион. Док ју је Кент, питајући се шта би то могло бити, напрегнуто гледао, бела тачка, приближавајући се огромном брзином, претворила се у мали авион који је летео право према њему. А кад је авион пролетео на неких петнаестак метара поред њега, он спази Дороти Далмец. Седела је поред пилота и махала њему, Кенту. Променивши брзо правац да би могао да лети за њима, Кент изненада угледа пред собом слику од које му стаде дах: дубоку, заклоњену долину, усечену у црвенкастом стењу, обраслу бујним зеленилом, и језеро које је блистало обасјано сунчевом светлошћу. На његовим обалама простирао се читав мали град, са снежнобелим зградама.

— Како је могућно да досад нисам приметио ову долину? — зачуђено се питао Кент, не могавши просто да верује својим очима. — Она толико одудара од ове бежив отне камене пустоши да човек мора да буде слеп па да је не види.

Доротин авион стаде да се спушта према подножју планине у којој је била усечена долина. Дуго је клизио наниже док се није спустио на појас зелене траве поред самог језера. Кент такође управи авион према писти од зеленог сомота и спусти се на њу без и најмањег потреса. Тек што је угасио мотор, виде како Дороти трчи према њему преко ниско поткресане траве. Пилот њеног авиона удаљавао се у супротном правцу.

— Ипак сам стигла на време, — узвикну она кад му је пришла. — Добродошао, Кенте, добродошао у Футуру!

Срдачност њене добродошлице и топлина њеног гласа пробудише у Кенту неко чудно, раније недоживљено осећање. Као да се после дугог пута вратио кући.

— Ја... — заусти он и стаде, запањено гледајући нешто иза њених леђа.

Шта су, доврага, они огромни метални предмети који, приближавајући им се, прелазе преко узаног травњака! Иако је поставио себи то питање, Кент је са сигурношћу могао да одговори на њ. Само роботи, механички људи од челика, могу овако да изгледају. Само они могу имати труп који личи на кутију и главу као какав мали торањ. Ишли су лако на својим челичним ногама, а њихова стопала нису остављала траг на баршунастој трави. Дороти, приметивши Кентов зачуђен поглед, окрете главу и весело се насмеја.

— Не, плаши се, Кенте, то су моји пријатељи. Упознаћу те с њима.

Кад метални квартет приђе, Дороти се обрати првом од њих, који је, како се Кенту учинило, био њихов вођа.

— Рђавко, упознај се с Кентом Рајдером, мојим старим пријатељем!

Робот испружи руку која је била начињена од челика, некаквих сечива, завртача и опруга и на којој је нарочито падао у очи широк, масиван палац. Кент оклеваше неко време, страхујући помало да ће та метална шака смрвити његове прсте. Ипак, он савлада страх и пружи руку. Како се зачуди кад виде да је роботова рука била лака и нежна као у каквог детета. Не испуштајући је из своје, Кент искочи из авиона.

— А ово је његов први помоћник, Металко, — настављала је Дороти упознавање. — Додуше, они су сви од метала и зашто баш њега тако зовемо, не знам ни сама. Овај трећи зове се Титан. Он је најјачи међу својом металном браћом. И, најзад, да ти претставим Звецка, — рече она и насмеја се. — Сиромах, има у свом телу једну недовољно причвршћену полугу, која при ходу стално звецка, мада му нимало не смета.

Пропративши Доротине речи муклим, металним гласовима, роботи се мирно дадоше на посао и одгураше оба авиона до хангара, који се налазио у подножју планине. Врата и прозори на њему, израђени од неког светлог метала, били су тако украшени да је Кент, видевши их, помислио да пред собом има какав дворац из вилинских прича. А брзина и спретност с којом су роботи одгурали авионе и сместили их у хангар била је заиста задивљујућа.

Најзад, Кент се окрете и први пут обухвати погледом цео чудновати град у долини. Први утисак био је да се заиста нашао у каквој земљи из бајке.

(Наставиће се)

Земљотрес у Месини

Тога јутра, 28 децембра 1908 године, тешки црни облаци ваљали су се над Месином. По улицама су још биле упаљене светиљке иако су први пролазници већ журили на посао, а понегде су се чули и прапорци коза које су ишле на пашу. Ваздух је био тежак и пун неке претње. Већ неколико часова пре тога коњи су узнемирено рзали по шталама, а пси су целе ноћи завијали. Овце су се узнемирено збијале једна уз другу, а по сивом небу кружиле су птице пуштајући продорне крике. То исто примећено је и у ближој и даљој околини града. Животиње су пре људи осетиле почетак подрхтавања земље.

Био је понедељак и већина становника Месине још је спокојно спавала. Одједном, из даљине је допро некакав чудан шум. Бука је све више расла, да се заврши страшном грмљавином која је долазила однекуд из земљине утробе. Зачула се још једна потмула експлозија, а затим настаде кратак тајац. Изненада, земља се подиже, па опет спусти као талас. Читави блокови зграда срушише се са ужасним треском. Улице се уздигоше, тротоари се набраше. У страховитој ломљави и облацима прашине летеле су цигле и камење...

За свега тридесет секунди, некад лепи и чувени град није више постојао.

После кратког затишја, ваздух су почели да проламају крици рањеника. Они који су успели да се некако извуку из рушевина трчали су ка морској обали да тамо нађу спаса. Многи до ње никад нису стигли. Док су обилазили и прескакали рушевине, на главу су им падале цигле, димњаци и читави зидови. Ипак је неколико хиљада успело да дође до обале. Мислили су да су ту најзад сигурни.

Варали с. се. Наједном се море повуче из пристаништа, али само да би с јачим налетом поново дошло. Талас висок дванаест метара преплави Месину, допирући око пола километра у дубину копна. Чамци и рибарске лађице, откинути са својих конопаца, били су бачени на обалу. Сви који су били у њима отишли су у запенушану воду. У мору су се стварали ковитлаци и огромне рупе, у које су се сливали усидрени бродови. Мо-

ло, на коме су бегунци нашли уточиште, однето је као да је било од трске. Повлачећи се, вода је вукла за собом отпатке кућа, људе и животиње.

Па и само небо као да је хтело да учествује у несрећи. Из облака су севале муње, као да је цео свемир обузео бес. Та фантастична илуминација трајала је све док ветар није достигао брзину урагана. А тада се небо отворило и прави потоп сручио се на град. Седам дана и седам ноћи су преживели, без склоништа, под страховитим пљуском, лутали закрченим улицама, избезумљени, скрхани...

Најзад је земља престала да подрхтава и указала се светлост дана. Људи су згрануто стајали пред призором који су видели. Настрадали град није био у стању сам себи да помогне. Болнице су биле у рушевинама. Није било ни лекара, ни лекова, ни хране.

Један бродић који се неким чудом спасао пошао је према обали да пружи помоћ становништву. По граду су још беснели пожари, улице су биле закрчене рушевинама и људским лешевима. Морнари су имали пуне руке посла. Само, све је то било незнатно према величини несреће. Сутрадан је стигло и неколико страних бродова, доносећи храну, лекове и завоје. На обали се подижу привремене болнице, а убрзо почиње и евакуација рањеника. Мало помало, у настрадалом граду успостављен је какав-такав ред.

Судбину Месине доживело је истог дана и четрдесет села на обали. Преко сто хиљада људи погинуло је или тешко рањено. На простору од 20.000 квадратних километара није било ниједне читаве куће.

Тако је изгледао један од најстрашнијих земљотреса у историји.

Због промене климе на Земљи

Према мишљењу др Свенда Фредериксена, члана Арктичког института у Вашингтону, који је родом са Гренланда, потребно је да се у целом свету хитно поведе рачуна о великим климатским променама које се у наше доба догађају изнад земљине површине. Пре нешто више од педесет година, тврди овај научник, температура арктичких предела почела је да расте из дана у дан. Услед тога, површине под усевима постепено се шире све даље на север и прелазе у области у којима никаква пољопривредна култура није успевала још од античког времена. Тако су од недавно становници јужног Гренланда почели да гаје рогату стоку и овце, као што су то радили Викинзи пре хиљаду година, док су у северним областима још постојала њихова насеља. Све јача хладноћа учинила је да се ове викиншке колоније почну растурати. Да-

нас, пошто је наступио период отопљавања, опет је могућно да се на Исланду сеје овас, а на јужном делу Хадзоновог Залива да се гаји купус. Установљено је и то да се горња граница канадских шума све више помера на север.

Услед ових климатских промена, северна мора постала су знатно топлија, па су фоке преместиле своја обиталишта знатно даље према северу. Зато гренландски Ескими нису више у могућности да их лове, па наместо њих хватају моруне, које су такође помериле своја станишта према северу.

Др Фредериксен верује да се на Арктику хладни и топли периоди смењују сваких 1800 година. Пре последњег хладног раздобља, које сада постепено престаје, Гренланд је био покривен зеленилом, а на мору које се налази између њега и Исланда није било толико много леда, тако да су мали викиншки чамци могли да плове без опасности. То се доба поново враћа и, по свој прилици, огромна пространства Сибира, Канаде и Аљаске, која су данас готово пуста и ненастањена, опет ће постати плодна и прекрити се људским насељима. То ће наравно, утицати на промену густине становништва у појединим областима. Уколико се хладни појас буде повлачио према северу, сразмерно ће се повећавати топлота у пределима који су и досад били топли, што ће, свакако, имати непријатних последица по исхрану и начин живота становништва тих области.

Према др Фредериксену, ове климатске промене догађаће се лагано, тако да ће поједине државе имати довољно времена да им прилагоде своје планове у пољопривреди.

И ушима говоримо

Ако експерименти који се врше на клиници за говор и слух универзитета у Охају буду и даље показивали добре резултате, у скорој будућности пилоти ће моћи да „говоре" ушима исто онако добро као што помоћу њих чују. Наиме, досадашњим опитима утврђено је из сви ми приликом обичног говора говоримо и из ушију.

Др Хенри Мозер, директор клинике на којој се врше опити, тврди да је звук емитован из ушију нешто потпуно одвојено од звукова које производи наш говорни орган. Да бисмо их чули, довољно је ставити пред уста човеку који говори нарочиту кутију обложену са неколико слојева материјала који упија звук, а између његовог и свог ува једну цев сличну лекарском стетоскопу. У том случају ми нећемо чути звуке које он производи говорним органом, јер ће их упити кутија пред његовим устима, али ћемо зато чути његов „говор из ушију".

Сличне огледе др Хенри Мозер извео је више пута. Говорник и слушалац „везани" су стетоскопом који на оба краја има гумене делове — поклопце за ушне шкољке. Човек који слуша у стању је да чује тих али разговетан говор свог сабеседника, који овај „изговара" ушима. Звучни таласи излазе из ува говорника, пролазе кроз гумену цев и улазе у уво слушаоца. Ако се та гумена цев притисне прстима, слушалац неће ништа чути.

„Говор ушима" моћи ће веома много да користи пилотима. Пре свега, пилоти у једном авиону, где се изговорене речи не чују због буке мотора, моћи ће да разговарају „уво у уво". А то значи да ће моћи да разговарају без микрофона и да ће им рука, којом би иначе држали микрофон, бити слободна. Затим, увођењем оваквог начина споразумевања отпада проблем како да се инсталира микрофон испод маске с кисеоником или у нарочитим оделима која пилоти у авионима за стратосферске летове морају да носе.

БЕОГРАД

у 2011 години

Једнога дана 1911 године наш познати научник Стојан Новаковић, који је својим многобројним и разноврсним делима знатно обогатио нашу културу, објавио је и чланак о изгледу Београда кроз 100 година, то јест како ће он изгледати у 2011 години. Његова предвиђања стварана су у времену када се појавио први аутомобил у нашем главном граду и када је изнад њега прелетео први авион; када су фијакери били реткост, а рабаџиска кола „господари ситуације" у саобраћају. Палатама и свему другом што чини један град великим није било ни трага. Овде доносимо извод из тог његовог чланка.

„Мајско јутро с пуним сунчаним сјајем шири се над питомим Београдом. По бреговима око огромнога града на све стране летњиковци и станови у вртовима пуним шареног цвећа. По ваздуху ајероплани као лептирови носе пошту у

Љубљану, Загреб, Скадар, Задар, Охрид, Призрен, Скопље и Ниш. Од некадашњих варошица Земуна и Панчева постали су такође велики градови везани електричним транвајима за Београд. На Сави и Дунаву је неколико мостова, а безброј парних лађица врше саобраћај водом. Железнички возови из централне станице јуре сваки час на све стране у свим правцима а најчешћи су и најпунији они који иду Јадранском Мору ка Скадру на Бојани, к Улцињу и ка Дубровнику.

„Модерни" писци пре 150 година

Данас у нашој земљи има на хиљаде књижара. Оне постоје и у мањим местима. Њихови излози пуни су књига домаћих и страних писаца, и то из разних области. Тако није било у прошлости, јер не само да није било књижара, већ се страховито оскудевало и у људима који су знали читати и писати. Ако прелистамо старе библиографије, видећемо шта се онда издавало и ко је писао. Све је то било скопчано с великим тешкоћама, јер су се књиге морале штампати на страни. Овако тешке прилике условиле су и културни ниво нашег народа у то доба. Што он није био висок не треба се нимало чудити, јер смо тада живели у ропству.

Ево, например, који су писци „парадирали" године 1789. У то време Емануел Јанковић издао је две позоришне игре: „Благородни син" и „Зао отац и неваљао син", обе превод с немачког. Прва књига штампана је у Лајпцигу, а друга у Бечу. Исте године Доситеј је издао две песме: Пјесма на врзјатије Бјелграда и Пјесма о избављенију Србије. Прва је штампана у Лајпцигу, а друга у Бечу. Захарије Орфелин издао је „Вјечни календар". То је било друго издање, јер је прво изишло 1783. У Бечу је 1789 године изишао један српски и немачки буквар.

У листовима на самом крају прошлог века писало је поводом тога: „Сва споменута три имена: Доситије Обрадовић, Манојло Јанковић и Захарије Орфелин нису заборављени ни после пуних сто година, него су остали уважени и до данас. О Доситију зна сваки читалац, о Манојлу Јанковићу је наш покојни Ђорђе Рајковић писао у „Летопису" и иначе, а Захарије Орфелин, осим свога на гласу „Подрумара", писао је још врло много, тако да сам Стојан Новаковић наводи његових 16 до 18 дела у својој библиографији".

Пре првих пошта у Србији...

Прва пошта у Србији основана је 1843, телеграфи су уведени 1855, а телефони 1898 године. То су били почеци савременог поштанског саобраћаја, али су и раније постојале установе које су се тим послом бавиле. Тако су „мензулане" служиле искључиво за пренос државне преписке и пошиљки, док пренос приватне и трговачке преписке уопште није био организован. Писма, па чак и вредносне пошиљке, преносили су познаници и приватна лица, а „пошта" им је предавана „на образ и поштење". Поред тога, све до 1830 године, овакве пошиљке преносиле су повремено и приватне поштоноше — „сахије", а доцније, уз добру награду, аустриски „татари", који су као курири преносили аустриску пошту између Београда и Цариграда. Најзад, од 1841 до оснивања прве српске поште, приватне пошиљке, нарочито за иностранство, примала је аустриска поштанска експозитура у Београду.

По уредби о оснивању пошта, у Србији, која је онда имала око милион становника, отворено је 36 пошта, а преузете су и „мензулане", којих је такође било 36. У поштама је било запослено 39, а у мензуланама — које су имале и 288 коња — 132 службеника.

Писма су у почетку преношена два пута недељно, а од 1856 године три пута. Прва поштанска веза са иностранством успостављена је 1869 године.

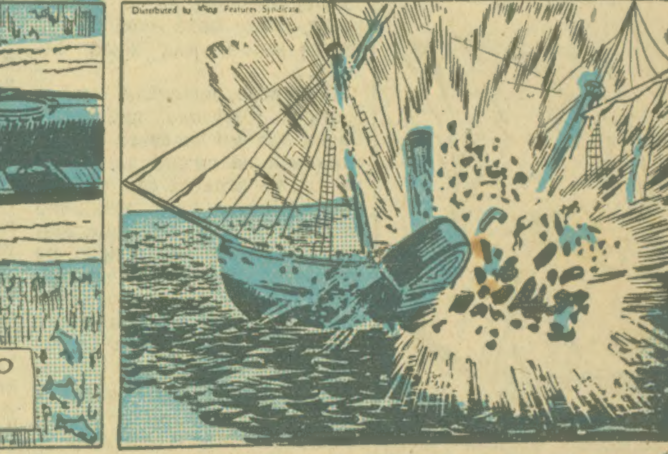

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Значај самоваспитања

Навика да читамо добре књиге прибавља нам не само задовољство, него допуњава и усавршава наше образовање, које, иако сваком човеку не може да повећа материјалне приходе, а оно га оплемењава. Читајући добре књиге, човек се из њих много чему научи. Навешћемо неколико размишљања која су изнесена у књигама ранијих времена и у којима је истакнута корист од читања.

Прича се да је једнога дана неки богат човек срео познаника који је волео да чита и био паметан. Он га је упитао:

— Шта си постигао својом мудрошћу?

— Постигао сам то, ако ништа друго нисам, што у самом себи имам лепо друштво.

Образовање јача карактер и учвршћује дух. Њему није циљ да буде средство за разоноду и забаву. Ко га тако схвата, он га ставља на ниске гране. Једном приликом енглески филозоф Бекон рекао је: „Знање није дућан, него богата разница људске моћи". Добре књиге после рада најбоље су разонођење, духовно задовољство, пуно дражи и за старог и за младог. Млади људи који лудо и весело живе често траће сопствену снагу и на тај начин сами себи затварају врата истинске среће. Они журе и грабе испред свог узраста и младости, па не може бити ни говора о њи

ховом правилном усавршавању и развитку духа и карактера. Једном је лепо речено да дете без наивности, девојчица без скромности, дечак без искрености нису ништа мање бедни и жалосни од човека који је сву своју младост страћио у уживањима. Природа се у младости показује као да нам поклања живот, али после шаље рачун и тражи наплату. Најтежа последица лудости почињених у младим данима није само у томе што упропашћава здравље, него и што каља зрелије доба човека.

Стицање знања скопчано је са савлађивањем великих тешкоћа. Али, савлађивање једне доприноси да лакше победимо другу. Француски филозоф Д'Аламбер срео је једног дана неког студента, који му је рекао:

— Не могу да савладам правила математике...

— Драги мој, потрудите се, па ћете постићи и оно што вам се чини немогућним, — рекао му је Д'Аламбер.

Другом приликом упитали су енглеског сликара Рејнолдса:

— Колико вам је времена било потребно да израдите ту слику?

— Радио сам је целог свог живота — одговорио је он.

Једнога дана неки професор је рекао ђаку да му прича нешто о витезовима Средњег века и о њиховом животу. У уџбенику је о томе писало свега на једној страни, али је ђак причао цео сат.

— Одакле то знаш кад тога нема у уџбенику? — упитао га је професор.

— Па, читао сам историске романе и разне чланке и студије о томе.

— Ето, тако треба да се учи! — рекао је наставник другим ђацима. — Не треба се ослањати само на уџбеник.

Добри учитељи дају ђацима добро васпитање, али не треба сметнути с ума да најбоље васпитање стичемо сопственим радом — самоваспитањем.

ШТА ЈЕ ТУРНУС?

Турнус у једном смислу значи утврђен ред, а у Средњем веку под појмом турнус подразумевао се ред којим занатлије исте струке — пекари, месари и други — у доба кад није било довољно посла снабдевају купце наизменично. На овај начин еснафи су омогућавали да сваки њихов члан дође до рада и зараде.

*

КО СУ БИЛЕ НЕРЕИДЕ?

Нереиде, морске нимфе, биле су ћерке Нереја, доброг морског бога код старих Грка. Оне су стално пратиле господара мора бога Посејдона. Међу њима се истицала Анфитрита, која је по легенди била жена Посејдонова, и Тетида, мајка Ахила, познатог јунака из чувеног дела „Илијаде".

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ПО ТРАГУ ПРЕДАКА СЕВЕРНОАМЕРИЧКИХ ИНДИЈАНАЦА

Канадски археолог Ричард Мак Ниш нада се да ће ускоро моћи да докаже да су се амерички Индијанци пре 6.000 година, преко Сибира и Аљаске, доселили из Централне Азије. Прошле године он је вршио истраживања на Јукону, на крајњем северу Канаде. На брежуљцима недалеко од обале Северног Леденог Мора открио је обрађене белутке и кремење, као и алатке од костију. Слични остаци нађени су и на полуострву Денбигу и на другим местима. То је омогућило да се прати пут који су Индијанци, односно њихови преци, превалили у преисториско доба крећући се према истоку и северу. Научник Ниш намерава сад да испита старост ових остатака, мерећи њихову радиоактивност. Ако сви буду из приближно истог периода, то ће потврђивати његову претпоставку.

*

„БУБА-ВОЗ“

У Парагвају постоји једна чудна врста свитаца која носи име „буба-воз“. Она светли црвено спреда и позади, а са стране зелено.

*

ХЕЛИКОПТЕРОМ НА 7.350 МЕТАРА ВИСИНЕ

Амерички пилот Вили Вастер успео је пре извесног времена да хеликоптером достигне висину од 7.350 метара, То претставља светски рекорд у висинском лету на хеликоптеру.

*

НАЈСУВЉЕ МЕСТО

Најсувље место на свету је Икуикуе. Оно се налази у Чилеу. У овом месту просечно падне толико кише да се за сто година накупи само око

пет сантиметара талога. Кад падне киша — а то се последњи пут догодило пре једанаест година — децу пуштају из школа да би могла да посматрају ову ретку природну појаву.

Последњи дани ЕНРИКА КАРУЗА

Енрико Карузо (1873—1921), италијански тенор, постигао је прве успехе у свом родном месту Напуљу, затим у Милану, а после у Лондону и 1904 године у Америци. Од тог времена па до смрти сматран је за једног од највећих оперских певача у свету. Био је недостижан у италијанском оперском репертоару. Написао је и дело: „Успомене и методе певања“.

Крајем маја 1921 године стигао је у Соренто најславнији певач света Енрико Карузо. С њим су били његова жена Дороти и ћеркица Глорија. Дуго путовање га је јако заморило. Кад је ушао у хол хотела „Викторија“, наједном је осетио вртоглавицу. Ухватио се за руку своје жене и тако стајао неколико тренутака затворених очију.

Гости који су се затекли у холу одмах су препознали славног певача. Али, колико се он сад разликовао од некадашњег Каруза, снажног и пуног живота! Лице му је имало неку болесну жуту боју, а кад је скинуо шешир са ознојеног чела сви су опазили да је његова глава, некад покривена густом црном косом, сад била ћелава...

Постепено, привикли су се гости на Карузово присуство. Сваки дан могли су га видети како иде на плажу да се купа или се игра са својом ћеркицом. Као и увек, необично је пазио на своје одевање. Мада је љубазно одговарао на поздраве, избегавао је да људима гледа у лице, као да се бојао да одмах не заподену разговор. Претставнике штампе уопште није хтео да прима.
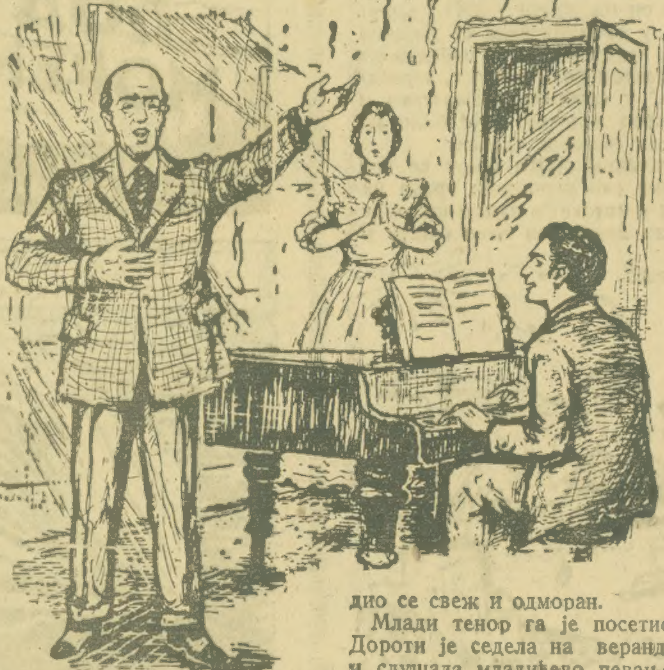
После првих дана потпуне повучености, Карузо је постао приступачнији. Најрадије је разговарао с продавцима цвећа, рибарима и келнерима. Шалио би се с њима и слатко се смејао њиховим досеткама. Но, његову жену то није могло да превари. Знала је она добро да овом извештаченом веселошћу Карузо жели да прикрије од ње и света своју болест, која је све више напредовала. Јер, Карузо је био тешко болестан. Зато је и напустио Њујорк и Метрополитен-оперу, верујући да ће му блага клима његовог завичаја повратити оронуло здравље. Акутно запаљење поребрице, после кога су му десетак пута вадили воду из предела плућа, никако се није смиривало. Већ одавно га нико није чуо да запева.

Велики тенор дошао је у своју домовину као што се смртно рањени лав увлачи у своју пећину да проживи последње часове.

Разуме се, грађанима Сорента ово није било познато, јер му иначе не би толико досађивали разним питањима и тражењем слика и аутограма. Кад би га видели на улици, људи су му приређивали праве овације. А он је глумио здравог човека, коме све то годи и који ужива у својој популарности. Стрпљиво је одговарао на сва запиткивања радозналог света, изузев на једно једино: када ће опет почети да пева.

Једнога дана пријатељи су га позвали да иде с њима на излет на острво Капри. Није хтео да их ражалости и пристао је. Своју исцрпљеност прикривао је тобожњом живахношћу и свежином. Надајући се да ће му обилно јело повратити снагу, он је с болесном похлепношћу гутао тешка, масна јела. На његовим образима смењивало се бледило с грозничавим руменилом. Говорио је гласно, смејао се и шалио, а није му било до смеха. Кад је стигао кући, сасвим је клонуо. Целе ноћи је имао грозницу, али се идућег дана већ осећао боље...

Пријатељи нису могли да схвате зашто се он после тога све више повлачио, тим пре што је на свако питање о здрављу одговарао да се осе-

ћа врло добро. Позвали су га и на други излет, да разгледају рушевине Помпеје. Узалуд се Дороти опирала томе. Карузо је и овог пута пристао.

Повезли су се у Помпеју. Јунско сунце пекло је пустим улицама мртвог града. Окружен гомилом пратилаца, Карузо је пажљиво слушао што су му причали и неуморно гледао све нове и нове предмете које су му показивали. Управник радова на ископавањима, одушевљен толиким интересовањем, претставио му је неког младог тенора и замолио га да испроба његов глас. Карузо му је заказао састанак за сутрадан.

Те ноћи спавао је дубоко и дуго, како одавно није. Пробудио се свеж и одморан.

Млади тенор га је посетио. Дороти је седела на веранди и слушала младићево певање. А тада је један други глас, мекано и лепо, почео арију из „Марте“ од Флотова. Наједном је заћутао, да се опет јави, али сад је био сјајан и снажан као водоскок. Арија се развијала до нечувеног блеска. Само један глас на свету имао је ту чар. Дороти је потрчала усплахирена, отворила врата од собе за рад и угледала Каруза како стоји са раширеним рукама поред клавира. Лице му је сијало од среће док је певао последње тактове...

Кад је угледао своју жену, потрчао јој је усусрет.

— Доро, јеси ли чула? — узвикнуо је раздрагано. — Опет могу да певам! Лепше него икад!

За неколико часова рашчуло се ово по Соренту. Полетели су телеграми у све крајеве света: „Карузо је пропевао! Карузо опет пева! Карузо... Карузо...“

Те ноћи је Карузо добио грозницу. Температура је нагло порасла. Хитно су из Рима позвани специјалисти. Лица су им била озбиљна док су се саветовали после прегледа. Требало је да што пре пође у Рим. Да ли се осећа довољно јак да путује? „Свакако!“ — одговорио је љутито Карузо.

Температура је и даље расла.

Два дана доцније отпутовао је. Пажљиво се обукао, накривио шешир и пре но што је изишао из хотела ставио је цигарету у уста. Портир му је запалио.

— Довиђења, маестро! — рекао је, с муком прикривајући тугу.

— Довиђења, — одговорио је Карузо немарно и пошао према пристаништу, отпоздрављајући љубазно на све стране.

Пре но што је пошао, измерио је температуру. Попела се већ на 40 степени.

У Напуљу је морао да прекине пут. Болови су били исувише јаки. Уплашен и љут, легао је у постељу. Лекари су хитно дошли и прегледали га. Посаветовали су се и одлучили да га не оперишу.

— Зашто нећете да га оперишете? — питала је Дороти узбуђено. — У Њујорку је био неколико пута оперисан.

Лекари су гледали у земљу. Само је један тихо рекао: „Прекасно!“

Неколико тренутака после тога, на уста највећег тенора свих времена спустило се вечито ћутање.

НОВИ ПАТЕНТИ
у 1954 години

— Јастучићи са хемиским загревањем за војничка одела који трају 290 часова.

— Електроде које отврдњавају армирани бетон за 13 минута, чак и на температурама нешто изнад нуле.

— Батерије високог напона справљене „штампањем“ поларизованих слојева на изолационом материјалу помоћу металног мастила.

— Фотографска камера за истраживаче уранових руда која може насликати подземни положај и распрострањеност лежишта.

— Храна у праху са додатим минералним састојцима за бебе које не могу да поднесу мајчино или крављe млеко.

— Направа која буши слојеве руде помоћу пламена надзвучне брзине.

— Челична легура за млазне авионе и гасне турбине која задржава своје особине и на 830 степени.

— Речник који говори, на магнетној траци, и који изговара речи преко звучника.

— Радар који запажа само покретне циљеве, као возове или авионе, али не бележи непокретне предмете, као што су планине или зграде.

— Муштикла са уграђеном пепељаром.

— Машина за справљање снега која ослобађа љубитеље зимских спортова зависности од времена.

КО ЈЕ БИО ФИЛОКТЕТ?

По грчкој митологији Филоктет је био одличан стрелац. За време похода Грка на Троју, у коме је и он учествовао, ујела га је змија, па је био остављен на Лемносу. По пророчанству Троја није могла бити заузета без Херкуловог лука и стреле. И једно и друго налазило се код Филоктета. Због тога су Одисеј и Диомед отишли по њега, довели га пред Троју, где он устрели Париса и тако допринесе да Троја падне у грчке руке.

КАД КИТ ПОБЕСНИ...

Од онога времена кад се сазнало од какве је користи кит, на морима и океанима, у пределима где китови живе, појављивало се све више бродова који су таманили ове највеће животиње на свету. Досад се у томе тако далеко дотерало да више нема ни трага од китова тамо где их је некад било у великом броју.

У те походе неки су ишли ради зараде, друге је вукла романтика, трећи су преваром навлачени, па су после заволели тај посао, и тако даље. Тај посао није био без опасности. Има доста занимљивих прича у којима је описано како те китоловне експедиције нису биле увек срећне, него да је било и трагедија, јер сви китови нису тако питоми, а нарочито се то односи на китове зубане. Ево неколико примера.

Са катарке брода „Пала“ једнога дана зачуо се узвик осматрача, који је угледао кита. Морнари су излетели на палубу и погледали у правцу који је он означио. На мирној површини мора видела су се тамномодра леђа два кита и повремено избацивање млазева паре. Морнари су се одмах спремили за лов, али прво на младунца, јер су знали да га мајка неће напустити. У згодном тренутку харпун се зарио у леђа младог кита. Кад је женка осетила крв, то ју је толико разбеснело да је снажно треснула главом у корито брода. Силан млаз воде шикнуо је кроз проваљено место. Морнари су некако успели да запуше отвор и да наставе лов.

Међутим, посада брода „Паулина“ није била тако срећна. Једнога дана наишли су на побеснелог кита, који је снажним ударцем репа размрскао бродско корито. Морнари су имали само толико времена да поскачу у чамце, па су три дана и три ноћи лутали узбурканим океаном, док их није спасао један трговачки брод. То се догодило у јуну 1852.

Године 1836 китоловац „Лидија“ наједном се страшно затресао. Један кит дошао је испод самог корита брода и главом снажно ударио у њ, иако није био нападнут. Разбио је даске и направио велик отвор. Вода је покуљала унутра и брод је брзо потонуо. Сличан случај догодио се и посади брода „Ан-Александар“. Напао га је рањени кит, и потопио га. То је било 30 априла 1851 године. Људи су поскакали у чамце и после два дана лутања спасао их је један брод који је случајно наишао. Има још доста оваквих случајева, који су описани у извештајима морепловаца целога света.

Ове несреће углавном изазивају китови зубани, такозвани потвали или уљешуре главате. Они су толико срчани да се хватају у коштац и са најстрашнијом морском немани, великом хоботницом, чији су пипци дуги од 10 до 15

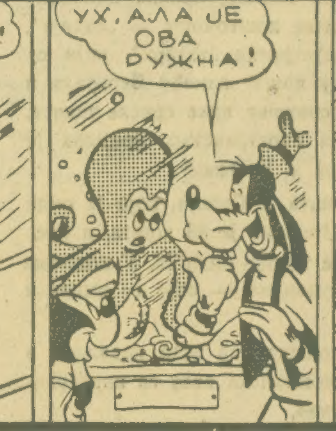
метара. Примери показују да потвал напада чак и кад није харпуниран, и то не само чамац, него и ловачки брод. То чини и репом и главом. Ударац је тако снажан да пробија дрвено корито брода, а чамац са посадом лети као перце у ваздух.

КОЛИКО ЈЕ „СТАРА" СТАРОСТ?

Колико траје живот и кад почиње старост? На ово питање не може се дати само један одговор. Дужина живота је различита. Код воденог цвета, например, од тренутка кад он развије своја провидна крила па док не угине, протекне свега два часа.

Водени цвет рађа се и умире у једном истом дану. За то кратко време он доживи младост, зрелост, старост и — смрт. Сва жива бића остаре па умиру, сем ако смрт не дође као последица болести или несрећног случаја. Код воденог цвета старост наступа непуних шездесет минута од тренутка „рађања", заправо од почетка његовог живота ван воде.

Водени цвет је нежан, мали инсект с два пара крила и три дуга, танка „репа". Предњи пар крила је дуг и посут прахом, а задњи мали и провидан. Свој кратки живот проводи у близини река или бара, у које, пре но што угине, положи своја јаја. Из тих јаја развија се ларва воденог цвета, која свој век проводи у води. Тај ступањ његовог развитка може да траје и неколико година.

Како водени цвет, пошто се од ларве претвори у крилатог инсекта, проведе свој кратки двочасовни живот? Чим развије крила, он полети изнад реке и у лету проведе читав свој живот. Његов век је сувише кратак да би од њега могао да одвоји нешто времена за исхрану и зато га проживи — без хране. У том непрекидном лету водени цвет нађе женку, која одмах после спаривања положи јаја и — умире.

Живих бића чији је век краћи од нашег, чији живот од рађања до смрти можемо да пратимо, необично је велик. Али, има и таквих које ми затичемо на свету и која остају на њему и после нас. Џиновске корњаче са острва Галапагоса живе преко 150 година. Једна од њих има чак и своју историју. Године 1766 корњачу су — тада тек у првој младости — неки морнари пренели са Галапагоса на Маурициус, мало острво у близини Мадагаскара. Маурициус је 1810 године прешао у руке Енглеза, а заједно с њим и корњача, коју су сви на острву „познавали" и волели. У то време корњача је већ била „зашла у године". Проживела је још осам лета, као љубимица енглеских војника у тамошњем гарнизону, а онда се једног дана, онако стара и онемоћала, оклизнула и пала с високог бедема и угинула.

Па колико је „стара" старост? И нежни водени цвет и џиновска корњача остаре: само он за два часа, а она за век и по.

Џиновски храстови, секвоје и још нека дрвета могу да живе од 1000 до 6000 година. Ми их, за читаво време нашег живота, можемо видети или као млада стабла, или већ као „старце", али наш век сувише је кратак да бисмо могли пратити цео њихов развој, од нежне младице до поносног младог џина.

На Тенерифи, једном од Канарских Острва, постоји дрво за које се сматра да је старо 6.000 година. Значи, у време кад је један од египатских фараона, који је већ миленијама мумија, био жив и владао Египтом, на Тенерифи је већ било почело да се грана ово дрво, које и сад стоји на каменитој стени далеког острва.

Животиње, биљке и минерали — сви они имају младост и старост. Из песка на обали родиће се једног дана стена. Комад пешчара — то је младост једне стене. А комад кварцита, стврднутог пешчара — то је старачко доба некадашњег песка и пешчара. Ми, који смо навикли да старост меримо годинама, тешко можемо да схватимо старост у геолошком смислу. Јер, потребни су милиони година да једна стена отврдне и — остари. Време које је човечанству било потребно да се развије од пећинског живота до данашњег атомског века само је један тренутак у геолошком смислу рачунања времена.

Људи рачунају своје године од дана рођења и старост њихових родитеља не улази у тај рачун. Јер, један човек неће бити ништа млађи, односно старији, због тога што су његови родитељи у време његовог рођења имали 20 или 40 година.

Међутим, старост стена и њихове мајке Земље уско је повезана. Уколико се утврди да су неке стене старије, утолико се и старост Земље повећава. А људи стално проналазе нове методе за утврђивање старости стена.

У 17 веку сматрало се да је Земља стара 6.000 година. Почетком нашег века научници су тврдили да Земља има између 3,25 и 5 милијарди година. Према последњим подацима, Земљина кора, онаква каква је данас, стара је између 3,25 и 3,5 милијарде година, док су хемиски елементи који је сачињавају постали пре 4 до 5 милијарди година. Но, не може се са потпуном сигурношћу тврдити да је старост Земље једном заувек одређена. Нови методи одређивања њене старости могу једног дана помаћи уназад време њеног „рађања". Најстарије стене за које се зна налазе се у југоисточној Манитоби (Канада), централној Шведској, југозападној Африци и Северној Карелији. Научници сматрају да су оне старе око једне милијарде и 460 милиона година. А пре но што су се прве стене „родиле", Земљи, њиховој мајци, требало је много времена да се згусне и охлади. Према подацима којима наука данас располаже, Земља не може бити млађа од 3,25 милијарде, ни старија од 5 милијарди година. А она још није зашла у старост, јер се на њој и данас рађају нове стене.

ОД МЕСАРНИЦЕ ДО ЛУВРА

Неки месар из Хага дође једног дана код неког младог сликара, који је у то време био познатији по својим амбицијама него по сликама, и затражи да му за излог његове месарнице наслика бика. Иако му ова поруџбина није била баш по вољи, чак га је помало и вређала, тешке материјалне прилике натерале су сликара да прихвати понуду. Но, као и сваки почетник, занео се послом, па је сасвим заборавио да ће његова слика висити у месарници, крај говеђих бутова и овчијих черека, и радио је као да му је поручена из самог Лувра.

После извесног времена, на платну се указао бик у природној величини, с главом окренутом према посматрачу. Крај њега је лежала крава, мало даље неколико оваца, пастир, а у даљини пејзаж. Бик је био тако живо претстављен да се посматрач и нехотице трзао гледајући оне огромне рогове и очи из којих је избијала животна снага и неки дивљи понос. Чинило се као да се његове ноздрве, црне и влажне, пуше и снажно удишу ваздух. Чак су и длаке биле толико пажљиво рађене, са свим превојима, коврџама и траговима трења о дрвеће и земљу, да је посматрачу изгледало као да су то праве длаке прилепљене за платно. Са исто толиком верношћу и детаљисањем насликане су и друге животиње и биљке. Кад је месар дошао и видео слику, био је толико задовољан да је сликару платио и преко уговорене суме.

Прошле су године... Слика је откупљена од месара и пресељена у музеј. Многи критичари написали су о њој опширне студије. Али, нису били једнодушни у оцени. Једни су замерали што је слика тако велика, јер то не заслужује овако „вулгаран" предмет. Приговарали су и уједначеној светлости, без контраста сенке. Критиковали су крутост ногу код бика, па чак и пастиров осредњи стас. Насупрот њима, други су сматрали да је то најбоља слика своје врсте, којом је уметник претставио нежну љубав холандских земљорадника према животињама; да је насликао истинску Холандију. Он се, говорили су, послужио животињама да преко њих открије поезију сеоског живота, тишину и мир поља, уживање у самоћи, задовољство одмора и мирног рада.

Дуго су се око овога ломила копља, док на крају нису победили они који су у овој слици видели високо уметничко достигнуће. „Бик" је ускоро добио место у Лувру, поред једне Рафаелове слике.

Данас се не зна име месара који је поручио и купио слику, али је познато ко је био тај млади сликар. То је Холанђанин Паулус Потер (1625—1654), који је стекао светску славу сликајући животиње. У ову врсту сликарства он је унео нешто ново, чиме је превазишао претходнике и остао ненадмашен од следбеника. Његове разнолике и веома привлачне слике буде љубав према животињама. Посматрач на њима налази осећања слична људским: радост и тугу, љубав и благодарност према човеку, искре интелигенције. Потерове животиње не делују само својим изгледом, већ и душом, ако би се тако могло рећи, душом коју је видео сликар онако како је виде холандски сељаци и учинио је доступном свету.

Рамзес II тражи помоћ

Околина сириског града Рас Шамре, где се налазе остаци старог Угарита, претставља драгоцен рудник за археологе и историчаре. Већ неколико деценија археолози врше тамо ископавања и сваке године брежуљци Рас Шамре обрадују их неким новим открићем.

Пре два месеца француски археолог Клод Шефер откопао је око сто глинених таблица, које је већ успео да дешифрује Шарл Вироло, професор Сорбоне. Најзанимљивија од тих таблица свакако је она која претставља писмо „краља Сунца" упућено краљу града Угарита. Професор Вироло сматра да се под титулом „краља Сунца" уствари крије Рамзес II. У овом писму Рамзес II тражи од краља Угарита помоћ „против глади и непријатеља". Занимљиво је да је текст на нађеној таблици исписан угаритским језиком, мада је у то време дипломатски језик био вавилонски. Професор Вироло због тога верује да нађена таблица не претставља оригинално писмо Рамзеса II, већ његов превод на угаритски језик, начињен за употребу краља Угарита.

Апис — свети бик старих Египћана

Апис је био свети бик у старом Египту. По опису грчког историчара Херодота он је био црн, имао је белу троугласту пегу на челу, на леђима орла, у репу две врсте длаке, а под језиком белегу сличну инсекту. Стари Египћани поштовали су га као божанство. Заправо, он је био симбол земљорадње. Када би се нашао нов апис завладало би велико весеље; то је био знак сваке среће — нарочито добре жетве. Постојао је и двор у коме је живео овај свети бик. Неговали су га свештеници, који су му доносили храну и пиће у златним посудама. Они су добро пазили шта воли да једе, а шта не, јер је то служило као знак за прорицање. Угинуће аписа претстављало је велику жалост за цео Египат, те је свечано сахрањиван. Под појмом „аписов период" у старом Египту подразумевао се циклус од 25 година, после чега су фазе Месеца падале опет у исти дан у години.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ОДАКЛЕ ДРВЕЋЕ ДОБИЈА ХРАНУ?

Дрвеће не добија највећи део хране из земље, како се обично мисли, већ из ваздуха. Наиме, око 90 од сто хранљивих састојака оно добија из атмосфере, а само 10 од сто из земље.

СВЕ ОД УГЉА

Од угља модерна хемија добија читав низ производа: аспирин, кортизон, новокаин, витамине и сулфа-лекове, синтетичку гуму, мирисе и незапаљиве боје, боје за текстил и за идентификацију бактерија под микроскопом, ДДТ, креозот, нитрогенску киселину за експлозиве, сточну храну, вештачко ђубриво и многе друге.

ИГЛЕ ОД КАМЕНА

Игле од камена са рупицом на једном крају пронађене су међу ископинама из Каменог доба. Поред тога, сигурно вам није било познато да су прецизни радови помоћу игала извођени још у старој Грчкој, а у Помпеји су ископане, поред обичних, и хируршке игле.

РИБА КОЈА БОЛУЈЕ ОД МОРСКЕ БОЛЕСТИ

И риба може да добије морску болест, као што су то доказали опити који су недавно извршени. У једној већој стакленој посуди, у којој је било риба, изазвани су вештачки таласи, па су се неке рибе разболеле од морске болести.

НЕМА ВИШЕ ШУМА
у којима сам растао...

Еека нам сад камени угаљ исприча своју историју, — рече кокс.

— И ја сам некад био најпоносније стабло у шуми, — поче своју причу камени угаљ.

— О, дакле и ти? — довикну, смејући се, букова цепаница. — Мора да је то стабло било сасвим црно.

— Е, драга моја букова цепаницо, — рече увређени камени угаљ, — видим да ти много волиш да се смејеш. Запамти, незналице се увек смеју ономе што не разумеју.

— Не досађујте му, него га пустите да прича даље! — узвикну заповеднички кокс.

— Да, лако је то рећи, — настави камени угаљ. — Можда нико од вас неће разумети ниједну реч од онога што вам будем испричао.

— Не дроби! Нема тога што ја не могу да разумем, — одговори нервозно кокс.

— Мислиш? — рече му подругљиво камени угаљ. — Моја повест заправо и није за твоје растројене живце. Али, сад ме слушајте. Најбоље ће бити ако вам кажем да сам пореклом из Енглеске и да сам на путу овамо прошао кроз ону шуму у којој је цепаница стајала као буква, а тресет као бреза. Ја нерадо оговарам, а поготову оне који су на нижем положају од мене. Али, морам рећи да је шума кроз коју сам тада прошао била бедна. Онда, док сам ја још био стабло, онда је само било правих шума, али од тога времена прошле су стотине хиљада година.

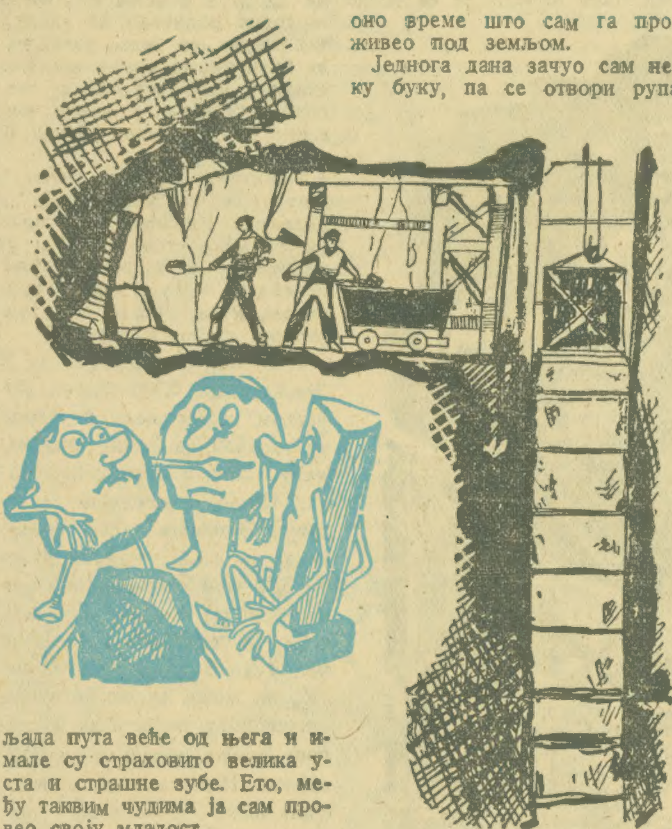
— То је обична лаж! — узвикну цепаница.

— Истина је! — прекиде је кокс.

— Драго ми је што ми кокс верује, — рече камени угаљ, — иако нема нимало више разлога да то каже него огревно дрво. Нико од вас није видео ту шуму у којој сам ја био стабло. Оних шума које су онда постојале на земљи данас је већ сасвим нестало. Од њих сам преостао само ја — камени угаљ.

— Даље! — пожуривао га је кокс.

— У таквој једној шуми ја сам био најпоносније стабло, папрат-стабло. И данас постоји некаква ситна зелена биљка коју називају папрат, али враг би знао откуда је она пореклом. Ја сам био стабло, високо и силно, са широком крошњом. Читава шума била је пуна таквих стабала. Није тада било ни птица, ни јелена, ни медведа, о којима ми ви ту нешто трућате. То су којекакви мали црвићи, који су пришли у оно време откад је почело да на овој земљи бива све малено. Онда су постојали огромни гуштери који су клизили по земљи и пећинама, други, њима слични, пливали су по језерима, а трећи летели ваздухом. Заиста, не знам како да вам их опишем. Али, да ипак покушам. Док сам путовао овамо, видео сам успут неку животињицу која се сунчала на камену. Чуо сам како је возовођа, гледајући је, рекао: „Ено гуштера!“ Видели сте можда ту животињу, па онда можете себи претставити оне које су постојале кад сам ја био папрат-стабло. Гуштер је сличан њима, само што су оне биле на десетине хиљада пута веће од њега и имале су страховито велика уста и страшне зубе. Ето, међу таквим чудима ја сам провео своју младост.

— Е, признајем и сам, то је занимљива историја и буран живот, — рече тресет.

— Ето у таквом сам свету живео, — настави камени угаљ. — На хиљаде миља стајали смо ја и моји другови један крај другога. Али, ви не знате какав је онда био живот на копну, а ја просто не знам како да вам то објасним. Копно је тада било сасвим друкчије него данас. Сећате ли се: ја сам се насмејао кад је тресет приповедао о језеру у које је пао кад је био бреза. Несумњиво, то је била некаква барица. Кад сам ја стајао у шуми, онда је често настајао потрес, прави преврат на читавој земљи. То није била бура која би поломила неколико грмића, него би се цела земља затресла, уздрмала се и расцепила... Стене су попуцале и све се стропоштало у бездан, где се још више поразбијало, а ватра је планула из земље. После тога чуда дошло је море, које је преплавило копно.

— Морало је то заиста ужасно бити! — рече тресет.

— Ту сам, дакле, остао да лежим, сахрањен у песку и иловачи и ко зна у чему све другом. Ја не могу ни да наслутим шта се на земљи догодило за оно дуго време док нисам опет угледао светлост дана. Могу само да вам кажем да је оно што сам видео назадовало од оних времена кад сам ја био стабло.

Камени угаљ је за тренутак ућутао, па настави:

— Да продужим. Тамо сам лежао и ви просто не можете да схватите како сам био страховито притиснут свим оним што је на мени било. У мени је почела да се развија ватра, али то није био онај светли пламен какав се појави кад се крајичак дрвета упали, него помамни огањ који тиња, који је сасвим изменио мој лик. Све што је у мени још живело и сва моја снага, сјединило се у нешто силно и необуздано — у гас. После тога, мислим да се земља слегла, па опет уздигла и да ју је море више пута прелило и одмах се опет повукло, и то не једном, него ко зна колико пута за оно време што сам га проживео под земљом.

Једнога дана зачуо сам неку буку, па се отвори рупа и ја угледах нека чудна створења. То су били људи, о којима ви толико говорите. Тада сам их први пут видео. Ископали су ровове у земљи у којој сам лежао. Не зна се који је био дубљи и дужи. Потпуно су ме исекли и у корпама ме подигли на површину земље. Том приликом ја и моји другови побили смо много људи док су нас износили, јер смо умели да се ослободимо гаса који је у нама био окован и гушили их њим. Ако је до нас доспело ма и мало ватре, експлодирао је наш гас са ужасним праском. Он би тада све око себе разорио и поубијао људе који су радили у рововима.

Они који су слушали причу каменог угља стадоше да се врпоље, али им он рече:

— Немојте бити нервозни; брзо ћу завршити. Последњи део моје историје познат је целом свету. Дакле, рекао сам вам да сам на земљи растао као најпоносније стабло у шуми, и то пре него што су постојали људи. Без трунке људске помоћи ја сам постао оно што јесам. Када су ме људи открили, ја сам им био од веће помоћи него ишта друго што су пре тога нашли. Нема тако сјајног огрева на свету као што сам ја. Ја покрећем фабрике, возове и пароброде на целој земљи. Имам у себи више топлоте него ико други. Из мене се добија гас. Ето, то је моја повест и мислим да се ваша не може с њом упоредити.

— У то нико не сумња, — рече тресет.

— А мени се чини да ће то бити последња повест коју смо чули, — добаци букова цепаница, — јер се кокс тако држи као да нема снаге да исприча своју историју.

— Имам, имам и хоћу да је испричам, — рече кокс, — само ми дајте мало времена да приберем мисли, па ће остало лако ићи.

Скидање коре са дрвета хемиским путем

Скидање коре са дрвета док оно још стоји у шуми врши се у последње време једним новим хемиским поступком. Кора се премаже раствором натријум-арсенита, под чијим дејством настаје постепено тровање и умирање дрвета. Атмосферске прилике ,ветар и мраз олабаве кору, те она отпадне, а евентуални остаци одвале се од стабла при његовом обарању. На овај начин не мора се губити време око гуљења дебла, као што се то досад радило. Занимљиво је да се притом ни дрво ни целулоза не затрују. У готовој бељеној сулфитној целулози анализом је пронађено једва нешто више од једног дела арсена на 10 милиона делова целулозе, што је далеко мање од оне количине коју прехранбена индустрија прописује као највећу.

ВЕРОВАЛИ или не...

КУЋА — КАПА

Рингли Хол, стари замак у шкотској покрајини Рокборширу, висок близу тридесет метара, саграђен је у облику вунене капе какву носе шкотски сељаци.

НАЈВЕЋИ „ШУМАРИ“ У ИСТОРИЈИ

Енглески војвода од Сифилда (1778 — 1854) и његова снаха Каролина Сифилд (1830 — 1911) сматрају се за највеће добротворе шума у историји. Њих двоје су уз помоћ својих плаћених шумара засадили око осам милиона стабала.

ДВА РИБАРА И ЈЕДНА РИБА

Франк Дејн и Валтер Кокс из Мобила, у америчкој савезној држави Алабами, иначе суседи и риболовци-аматери, пошли су једног дана, сваки својим чамцем, да пецају пастрмке. У истом тренутку обојица су осетили како риба трза. Извукли су пецаљке и на своје запрепашћење видели да су обојица упецали исту рибу. Наиме, речна струја толико је била приближила удице једну другој да је риба истовремено прогутала оба мамца.

ГЛУВОНЕМИ ПОЛИГЛОТА

Антал Ђерђели (1840 — 1912) из Сатмара, у Мађарској, иако је од рођења био глувонем савладао је 22 страна језика.

БРЗО И ЈЕДНОСТАВНО

У афричком племену Лахлас свечаност склапања брака веома је једноставна. Младић који жели да се ожени ставља на своју, нарочито очешљану, косу урамљену слику своје изабранице. Развод брака је

исто тако једноставан као и његово склапање: човек цепа слику своје жене и тиме поново постаје слободан.

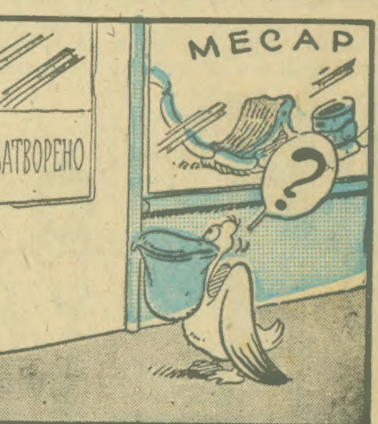

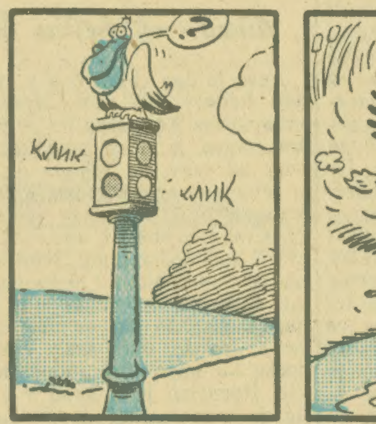

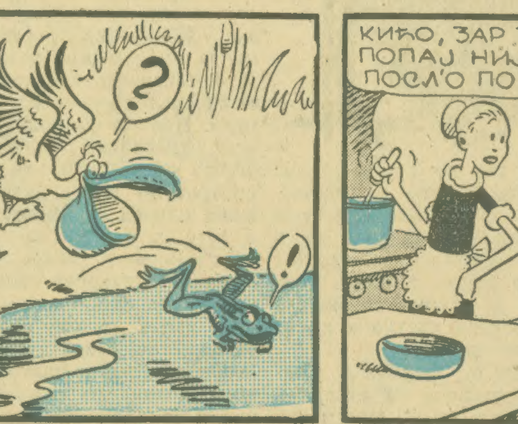

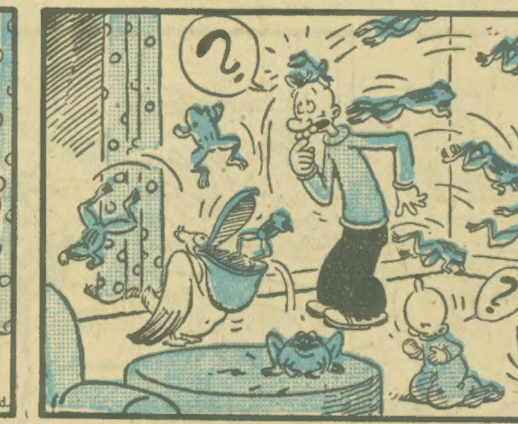

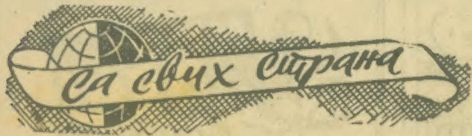

ТРАГОВИ МОРА

Трагови мора могу се наћи готово у свим земљама, јер мора и океани нису увек били на местима на којима се данас налазе. Огромна пространства копна била су некад под водом. Тако су научници пронашли на Хималајима, на висини од 6.700 метара, трагове морског кречњака. Заправо, то су били остаци стена створених у топлом и бистром мору које је пре педесет милиона година плавило јужну Европу и Северну Африку, па допирало и до југозападне Азије. Велик број протозоа, познатих под именом нумулита, врвео је у њему. Свако од тих бића својом смрћу доприносило је стварању дебелог слоја нумулитског кречњака, у коме су стари Египћани, бескрајно дуго времена после тога, клесали разне ликове и правили од њега сфинге и пирамиде.

* * *

ДОМОВИНА ХРИЗАНТЕМЕ

Хризантема спада у род кресница. Гаји се због велике мирисаве главице. Има много врста овог цвета, али све оне потичу од једне врсте са Истока. Хризантема је у Европу пренета крајем 18 века. Године 1789 донео ју је марсејски трговац Бланшар, који је био у Кини. Он је пренео три комада, али се само један примио. Године 1795 хризантема је почела да се гаји у Енглеској, а одатле се раширила на све стране. Цвет хризантеме био је веома омиљен код Кинеза и Јапанаца. Цртали су га на лонцима за цвеће, а нарочито је та радиност била развијена у 16 веку. Многи путници који су у то време путовали по Истоку помињу хризантему и хвале њену лепоту.

* * *

ПРОФЕСОРСКА РАСЕЈАНОСТ

Професорска расејаност ушла је већ у пословицу. Овде ћемо изнети неколико примера који се односе на Јохана Ауера, бечког професора с краја прошлог века. Његови ђаци прозвали су те примере „ауеријанама", тј. Ауеровим реченицама. Ево неколико примера: „Швајцарци су брдовит народ", „У Шкотској почиње клима тек у октобру", „У Малој Азији изумели су свиње", „Дарије је претрпео силан пораз јер сам вам јуче рекао да тај рат није имао никаквог смисла", „Трећи пунски рат завршио би се много раније само да је нешто раније почео", „Сав обасут ранама, паде Цезар на Помпејеву статуу мртав на земљу; једном је руком пребацио свој огртач преко главе, а другом је викао за помоћ", „Карло IV умро је 1378, али то није био Карло IV, него Карло V и није 1378, него 1558", „Тако се развио прави рат на страни 94", „Нажалост, има и у Европи људи који нису увек при чистој свести", итд.

* * *

ХАЉИНЕ ОД ХАРТИЈЕ

Познато је да се мода јављала у свако доба и да је имала разне облике. Крајем прошлог века владала је једно време мода да се од хартије праве огрлице на кошуљама и сличне ствари. Почетком 18 века неке жене у Паризу носиле су чак и хаљине од хартије. Њих је измислио неки Боало, трговац чипкама, и продавао их по високој цени. Ондашња штампа јављала је да су те хаљине „пријатне за ношење, јер је у њима велика хладовина, али су кратког века". Пре тога у Француској су покушавали да праве хаљине од свиле која је израђивана од паукових јаја.

* * *

РИЦИНУС — ДРАГОЦЕНА ИНДУСТРИСКА БИЉКА

Рицинус је последњих година постао сировина која се много цени у хемиској индустрији. Он се употребљава приликом прераде вуне, у индустрији боја и лакова, за производњу финих машинских уља, а и као лек за брже зарашћивање рана. Рицинус је почео да се употребљава и у парфимерији, где се од њега добија синтетички мирис љубичице. Недавно су од рицинуса произведене и разне пластичне материје. Но, најважније откриће претставља могућност искоришћавања рицинуса за производњу једног синтетичког влакна које се на пробама показало боље од најлона. Производња овог влакна почела је у Марсеју.

* * *

ПРОИЗВОДЊА ХРАНЕ У СВЕТУ ПОВЕЋАВА СЕ БРЖЕ ОД ПОРАСТА СТАНОВНИШТВА

Према подацима привредних стручњака Организације Уједињених нација, укупна производња хране у свету у току прошле године повећала се за 3% у поређењу са производњом хране у 1953 години. У истом временском периоду становништво света порасло је свега за 1,5%, или за 37 милиона. Исто тако и у току 1953 године пораст производње хране био је већи од пораста становништва у односу на претходну годину. То је први пут да две године узастопно човечанство повећава своје резерве у храни.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

КОЈА ХРАНА НАЈБОЉЕ ШТИТИ ОД ХЛАДНОЋЕ?

Познато је да се човек радом мишића и избором хране бори против хладноће. У том циљу он обично узима масноће, које имају високу калоричну вредност. Нарочито становници хладних предела обилно једу масну храну. Међутим, најновији огледи дали су сасвим другачији резултат. Пацови су држани на ниској температури и свакој групи давана је различита храна: једнима мршаво месо, другима сланина, а трећима скробни продукти. Од ове три групе најиздржљивији према хладноћи показали су се пацови који су добијали скробну храну. Што се тиче алкохола као заштите од хладноће, утврђено је да организам животиња изложен ниској температури није искористио сувишни алкохол који им је убризган у тело или дат помешан са храном. Алкохол изазива периферно ширење крвних судова, а тиме и јачу размену топлоте са спољном средином. Према томе, алкохол је опасан ако алкохолисано лице борави у хладној средини. Интензивно загревање тела радом мишића може бити од користи само кратко време.

НОВИ ЂОНОВИ

У Филаделфији је почела производња нове врсте ђонова, које већ носе тамошњи поштари, да би их испробали. Показало се да су ови ђонови за 70 од сто издржљивији од обичних. Они су такође од коже, само што је она, после штављења танином, још једном штављена, и то базичним алуминијум - ацетатом. Ова хемикалија чини кожу отпорнијом према влази и топлоти.

ЕЛЕКТРИЧНЕ РИБЕ

Познато је да у морима живи једна врста јегуље која одашиље електричне таласе. Међутим ,сад је пронађен још један овакав морски становник. То је једна врста такозване кљунасте рибе. Само, док јегуља одашиље појединачне таласе који су кратки и јаког интензитета, ова риба испушта таласе ниског напона, и то у редовним временским размацима. Најпре се мислило да ти таласи потичу од мишића. Но, детаљним испитивањима установљено је да они вероватно потичу из мозга. Кад се риба одмара, ти таласи се не могу приметити, али чим почне да се креће таласи се поново јављају. Научници мисле да они служе риби при кретању, као нека врста радара.

НОВ БОРБЕНИ АВИОН

У Енглеској је испробан нов млазни мотор за мали борбени авион „Комарац". Апарати овог типа нарочито су погодни за оне земље које нису у стању да производе скупе америчке моделе. Мада још нису објављене појединости о особинама „Комарца", зна се да он може да достигне надзвучну брзину.

САРСЕНЕТ

Сарсенет је лака, ткана као платно, глатка памучна тканина у једној боји. Употребљава се за поставу и повезивање књига.

ОТКАД ЈЕ ФРАК У МОДИ?

Фрак је мушки капут без пешева. Пореклом је из Енглеске, а у Европи је у моди од 1770 године. Пре Француске револуције био је дворско и гала одело, а после војничка и чиновничка униформа. Доцније је ушао у моду само као свечани део одеће.

ВАТРА СТАРА 24.000 ГОДИНА

Једна америчка научна експедиција нашла је на планини Невади затрпане угарке од ватре која је горела пре 24.000 година. Поред тога, нађени су остаци костију животиња које данас више не постоје. Старост угарака мерена је радиоактивношћу угља.

ШТА ЈЕ ТАХИКАРДИЈА?

Тахикардија је убрзан рад срца и, због тога, убрзан пулс. Узроци су: напрезање, трчање, узбуђење, повећање температуре, инфективне болести, затим слабост срчаног мишића, мане срчаних залисака итд.

БАКТЕРИЈЕ МОРСКИХ ДУБИНА

Данска експедиција која је недавно вршила истраживања у Индиском Океану наишла је на бактерије које могу да живе само на дну океана, где влада огроман водени притисак. Неке од њих нису уопште могле да се размножавају ван средине у којој су дотле живеле.

ШТА СУ КАТУНИ?

Катуни су привремена летња сточарска насеља, која су код нас била позната и у Средњем веку. У данашње време катунима се називају само летња сточарска станишта у области динарских планина. На другим местима називају се: стаје, станови, колибе, бачије, мандре итд.

ШИ-КИН

Ши-кин је књига песама и један од најважнијих споменика старије кинеске књижевности из дванаестог до седмог века пре наше ере. Писци су већином непознати.

ШТА ЈЕ НАДИР?

Надир у географском смислу означава тачку која лежи супротно од зенита, а налази се на доњој невидљивој половини Земљине лопте. Надир и зенит су полови хоризонта и од њега су удаљени по 50 степени.

ПАКТОЛУС

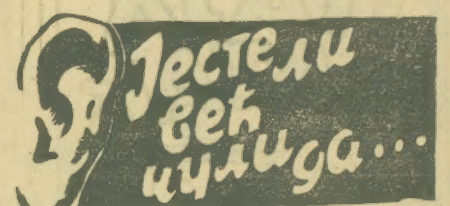
Пактолус се називала златоносна река у Лидији. Постоји и латинска пословица која гласи: Пактолус тиби флуат, што значи: нека ти потече Пактолус, тј. да добијеш сва блага овога света.

ОДАКЛЕ ИМЕ САРДЕЛА?

Сарделе су мале рибе које живе у Средоземном и Јадранском Мору. Сличне су харингама. Име су добиле по острву Сардинији. У трговину долазе усољене, мариниране и у зејтину куване.

КО СУ БИЛИ ПЕЛАЗГИ?

Пелазги су део најстаријих становника Грчке, који су се постепено претопили у Хелене. По предању, они су подигли киклопске бедеме.

... за један минут пчела махне крилима 11.400 пута.

... ајкулино јаје није округло, већ је налик на завртањ.

... Арабиско Море, северозападни део Индиског Океана, назива се и Зеленим Морем.

... човечје тело произведе сваког минута око 140 милиона нових ћелија.

...све до Вука, у нашем језику нису постојале речи: мењач, сејач, трубач, виноградар, вртар, смерност, гостољубивост, понижење, неосетљив, неразумљив.

... олимписке игре у старој Грчкој обухватале су само ове спортске дисциплине: трке на двоколицама,

грчање, скакање, песничање, бацање диска и бацање копља.

... гвожђе је лакше од живе, тако да плива по њеној површини као дрво на води.

...досад највећа енциклопедија састављена је у Кини. Она се састоји из 5020 томова и издата је 1721 године.

... код мексиканских Индијанаца црвено је боја жалости.

... Индијанци Северне и Јужне Америке имају 1.200 разних језика и дијалеката.

...прве енциклопедије појавиле су се још у доба Римљана. Првом енциклопедијом на свету сматра се Плинијево дело „Природна историја", која има 37 томова и 2493 главе.

... књижевник Герхард Хауптман назвао је своју прву драму „Пред излазак сунца", а последњу — „Пред залазак сунца".

Водоравно: 1) један антибиотик; 8) град у Шведској; 9) зимски спорт; 10) старо египатско божанство; 11) коло; 13) иницијали нашег познатог песника; 14) град у Чехословачкој; 15) славни енглески физичар; 17) митолошки бог подземља код старих Грка; 18) острво у Јонском Мору; 19) показна заменица; 20) знак за обележавање трајања тонова; 21) титула за арапске самосталне поглавице; 22) упитна речца; 23) певање једне особе; 24) два самогласника; 25) заштитник уметности и уметника; 27) врста лирске песме; 28) острво у Јадранском Мору између Уљана и Дугог Отока; 30) јапански новац; 31) хемиски знак за баријум; 32) етиопска висока титула; 34) јако алкохолно пиће; 35) неправилност, отступање од правила; 38) званични назив јапанског цара; 39) домаћа животиња; 40) припадници једног европског народа.

Усправно: 1) материјал за израду свећа; 2) временско раздобље; 3) негација; 4) непромочива, густа и јако импрегнирана тканина; 5) иницијали презимена и имена српског кнеза и деспота (1389—1427); 6) летовалиште крај Опатије; 7) амонијум хлорид; 11) печен вештачки камен од иловаче; 12) показна заменица; 14) обрађивати земљу; 16) коралска острва у топлим морима; 17) летилица; 19) врста јела; 21) одељак старијег терцијара; 23) чувени римски беседник; 24) кнежевине код Арапа; 25) геолог који је дао скалу тврдине минерала; 26) козачке поглавице; 29) страно женско име; 31) израстао, развијен; 33) река у Француској; 34) обала; 36) музички термин; 37) говеђа и овчија маст.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Бизе; 5) марела; 7) пирит; 8) пи; 10) улог; 11) Фал; 12) лек; 13) горе; 14) сн; 15) месар; 16) азурит; 18) „Емил"; 19) анилин; 21) Азија; 22) ер; 24) Ница; 25) ово; 26) ума; 27 алас; 28) лу; 29) Елида; 30) тетива; 32) мора.

Усправно: 1) барок; 2) Ирит; 3) зет; 4) ел; 5) Милена; 6) апарат; 7) пулс; 9) Илер; 11) фосили; 13) герила; 15) мумија; 17) Зеница; 19) азимут; 20) Невада; 21) Анул; 23) роса; 25) олива; 27) алир; 29) ето; 31) ем.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

За мале цртаче

Са мало воље све се ово може нацртати једним потезом. Покушајте, па ћете видети да имамо право.

Досетљиви мотоциклисти

Шест војника упућено је мотоциклима с врло важним наређењем команди која се налазила на фронту. Пут, који је био дуг 480 километара, пролазио је кроз пустињу, тако да се успут нигде нису могли снабдети бензином. Због тога су војници морали понети што више погонског материјала. Сваки је носио по једну канту бензина у резервоару и по шест канти као пртљаг, а сваки мотор трошио је на сваких 40 километара по једну канту бензина. Како је онда пошло за руком војницима да изврше задатак а да ниједан не остане у пустињи?

Доста тежак задатак, а ево како су га мотоциклисти решили. Шест војника пошли су заједно. После првих 40 километара први мотоциклиста поделио је петорици другова својих пет канти бензина и једну задржао за повратак. Тако су остали прешли још 40 километара. После тога поделио је други мотоциклиста из своје резерве четири канте бензина, а две је задржао и вратио се у полазну базу. И тако даље. На тај начин последњи је имао још шест канти бензина у резерви кад се нашао на половини пута, односно кад је имао да пређе још 240 километара, што му је било довољно, јер је са сваком кантом бензина могао да пређе 40 километара.

Седам чачкалица или седам шибица

Задатак није нимало тежак: треба седам чачкалица (или шибица) одједном подићи, и то помоћу једне, осме чачкалице. Ако не верујете да је тако штогод могућно, погледајте слику и биће вам потпуно јасно.

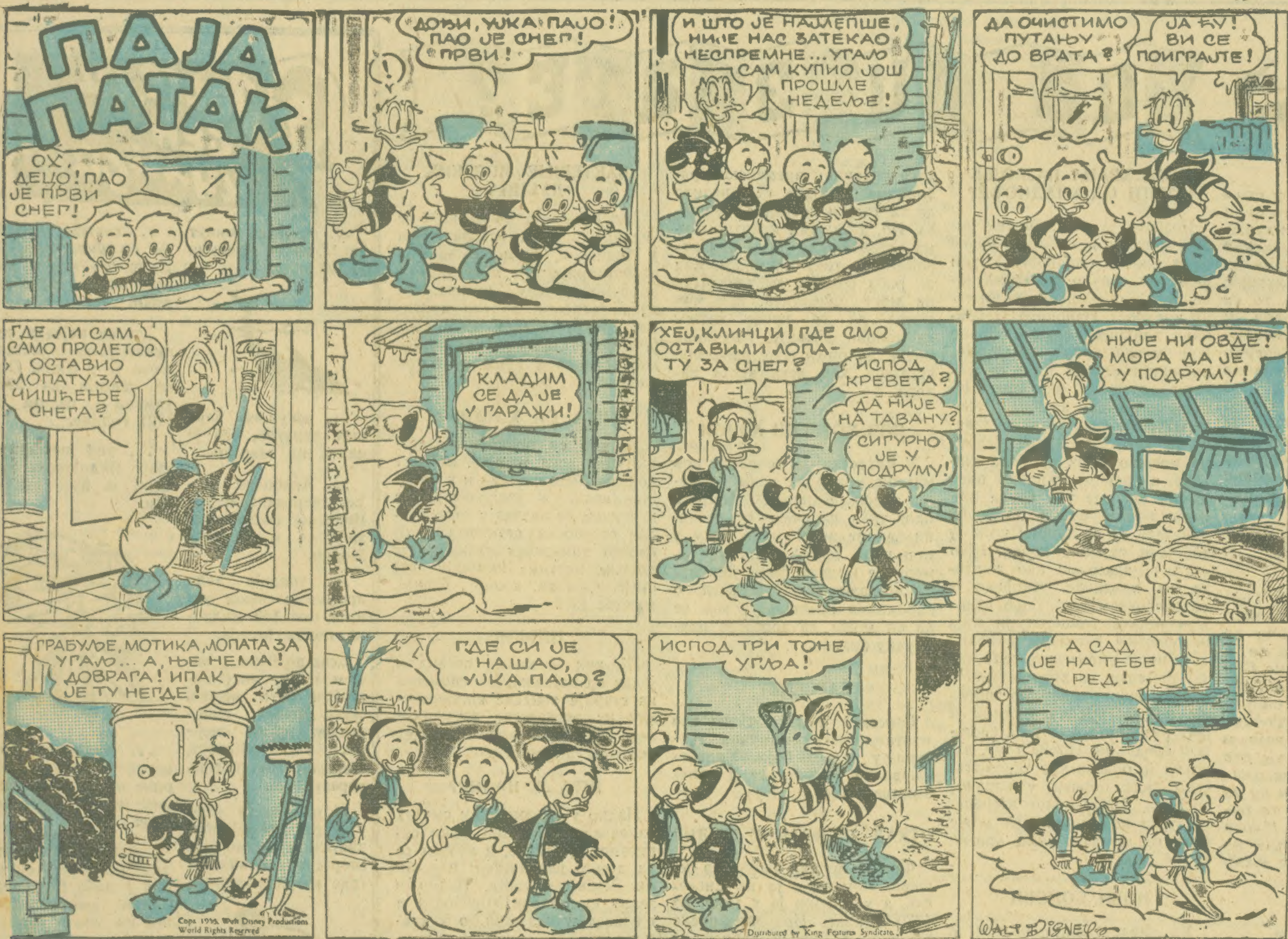
Помешане таблице

На ових шест таблица исписана су прва два стиха једне познате песме Ђуре Јакшића. Препишите таблице на лист чисте хартије, исеците их, па их поређајте оним редом како су стајале кад су речи исписиване, па ћете врло лако прочитати оба стиха.

З	К	О	О	П	Р
Н	Н	М	Ђ	Е	О
У	У	Т	Г	С	И
А	О	Е	Р	Њ	Г
И	В	Е	Д	С	И
З	З	А	Е	Д	В
О	Т	Р	Х	Т	И
А	Е	Е	Т	Њ	П

Славни људи на хартији

Имате три минута времена да напишете што више имена славних личности или цвећа, или ствари у соби (већ према договору) која почињу одређеним словом. Затим их редом читајте и бележите поене на следећи начин: ако, например, играју 10 особа, нико не бележи поен за оно чега су се сви сетили, али, ако то имају деветоро од десеторо, онда свако од њих бележи себи један поен, осморо од десеторо — два, седморо од десеторо — три, итд. Тако, ако се само један између десеторо играча сетио неког имена, он бележи девет поена.

ШИЉА ВОЛИ ТАЧНОСТ

Шиља: Знаш ли ти, Мики, колико је стара Земља? Не знаш. Тачно пет милијарди година и један месец.

Мики: Како то — и један месец?

Шиља: Рећи ћу ти. Пре месец дана прочитао сам у новинама да Земља има пет милијарди година. А отада је старија за тај један месец.

ХТЕО ДА ОПРАВИ ЗВОНЦЕ

Белка отишла код електричара, па се жали:

— Телефонирала сам вам јутрос да пошаљете неког да ми оправи звонце на улазним вратима, али нико није долазио.

— Како није! — чуди се мајстор. — Мој помоћник вели да је долазио и двапут звонио на вратима, али му нико није отворио. И шта је онда могао него да се врати!

РЕНТГЕНСКА ПОРЦИЈА

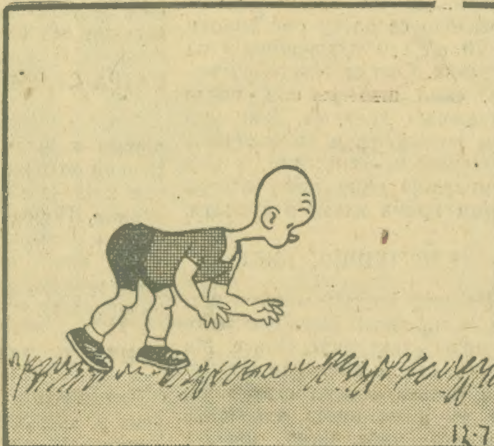
Хорације: Келнер, какву сте ми ово рентгенску порцију печења донели?

Келнер: Како рентгенску?

Хорације: Па, виде се само кости, а ни мрвице меса на њима.

Који је ОДГОВОР тачан

ЧИКОЛА *је:*

река
планина
део одеће
врста ветра на Јадрану

ОБО *је:*

црвенокожачко племе
село у Сибиру
сахарски ветар
гомила камења

ПОТЕРНА *је:*

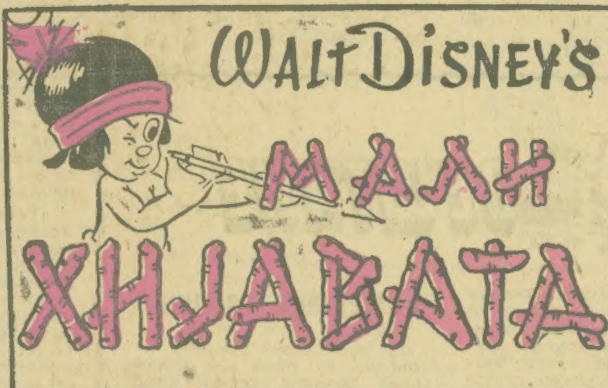
тајна врата
чувена пећина у Италији
планина у Шпанији
долина у Алпима

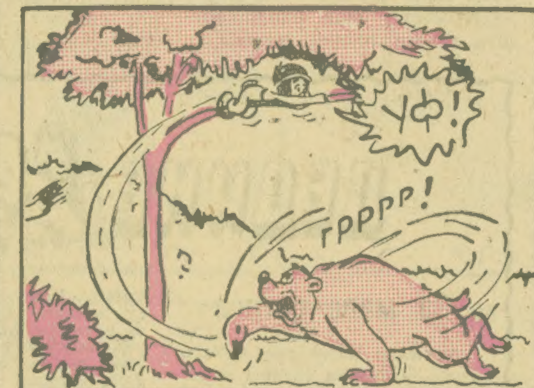
ОДГОВОР:

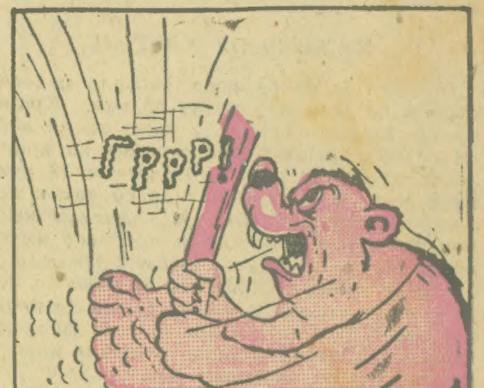
ЧИКОЛА је река у Далмацији, лева притока Крке. Извире на југоисточном крају Петрова Поља и тече у правцу његова пружања, ка северозападу. Дуга је 48 километара, а површина слива је 837 квадратних километара.

ОБО су мале гомиле камења у Монголији и Тибету. Оне се праве на превојима путева. Пролазници остављају на њима као жртву конце, крпе и томе слично.

ПОТЕРНА је тајна капија, скривена споредна капија на тврђавама за неприметно вршење испада; значи и препад и испад.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" Штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Текући рачун број 102-Т-82, пошт. фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700, полугодишња 350; за иностранство годишња 1.000, полугодишња 500 динара. Рукописи се не враћају